

Василь Грещук
Vasyl Greshchuk

МЕНІ ЙОГО НЕ ВИСТАЧАЄ ДОСІ

I DO NOT EXPRESSLY EXPECT

Час летить невблаганно швидко, ось уже скоро тридцять літ, як відійшов у засвіти мій добрий старший наставник, прекрасна людина, дослідник-діалектолог від Бога Антін Миколайович Залеський. Доля розпорядилась так, що ця високоінтелегентна людина, блискучий учений-мовознавець, діяльний співвиконавець міжнародного наукового проекту «Загальнослов'янський лінгвістичний атлас» мав помітний вплив на формування моїх людських якостей та на становлення мене як мовознавця. Час уже стер пам'ять про нашу першу зустріч, однак я добре пам'ятаю, як працюючи над своєю кандидатською дисертацією, ми часто зустрічалися в читальному залі Наукової бібліотеки ім. В. Вернадського, який тоді ще був у приміщенні на вул. Володимирській, поряд із університетом імені Т.Г. Шевченка. Ймовірно, що саме тоді ми познайомились особисто. І хоч Антін Миколайович був на тринадцять років старшим від мене, у нас дуже швидко зав'язались напрочуд довірливі стосунки. У ті часи невиправдана довіра до людини могла обійтися дуже дорого, але, пам'ятаю, я не довго вагався, просто повірив у його щирість та порядність.

На початках нашого знайомства Антін Миколайович був уже сформований учений, автор визнаної не лише в українському, а й у слов'янському мовознавстві монографії «Вокалізм південно-західних говорів української мови» та низки ґрунтовних наукових статей із діалектології, автор лінгвокарт до II та III томів «Атласу української мови», а я лише завершував свою кандидатську дисертацію.

Проте нас багато чого споріднювало: ми обидва народились і зростали у простих сільських родин на Галичині, атмосфера Львівського університету імені Івана Франка, де на слов'янському відділенні Антін Миколайович здобув прекрасну лінгвістичну підготовку, а я навчався аспірантурі на кафедрі української мови цього ж університету, зрештою потяг до пізнання таїни слова...

Дуже швидко в особі свого старшого колеги я здобув доброго порадирика, цікавого співрозмовника, добродушну й зичливу людину. Буваючи в Києві, я завжди знаходив хоч трохи часу, щоб зустрітися з ним, і кожного разу отримував не лише певні консультації з мовознавства, а й поради щодо різних життєвських перипетій, оцінку різних культурних і полі-

тичних подій. І нині добре пам'ятаю його цікаві розповіді про роботу над «Атласом української мови» (для мене особливо цікавими були розмови про особливості й специфіку картографування словотвірних явищ до атласу). Як учасник численних діалектологічних експедицій в різних регіонах країни ділився враженнями, в яких було місце і для смішних, кумедних і навіть курйозних пригод, а іноді – і не зовсім. Починав записувати діалектні матеріали ще в часи, коли у віддалених гірських селах переходилися повстанці. Згадував, що під час однієї з його перших діалектологічних експедицій в Карпатах за селом зустрів упівців, які відпочивали в оборозі. На щастя, обійшлося без непорозумінь, могло бути по-різному... У пам'яті були ще свіжі враження від трагічних подій у рідному селі, згадував, як підлітком на власні очі бачив повстанців, які йшли під лісом у його рідному селі, чув розмови про їх бойові сутички з енкаведистами, міліцією. Він не дожив до Дня Незалежності, але я глибоко переконаний, що для нього це були б найщасливіші миті його життя. Ми не раз багато говорили про незалежну Україну, свято вірили, що колись вона повстане, однак не були переконані, що це трапиться за нашого життя. Йому б іще було прожити не цілих два роки...

Не обминав увагою загальномовознавчих проблем. Пригадую його переконливе потрактування необхідності розбудови фонології на засадах львівської фонологічної школи та широкого запровадження фонологічного аналізу в дослідженнях звукового складу мови та її діалектів. Щедро ділився своїми гіпотезами й напрацюваннями в дослідженні вокалізму й консонантизму українських говорів.

Антін Миколайович був закоханий у діалектологію, щиро відданий їй, аж до того, що, як сам мені зізнався, ця обставина не останню роль зіграла в розлученні з дружиною. Був сильною й інтелігентною людиною, бо вже після розпаду сім'ї з особливою теплотою згадував про перший десяток років подружнього життя як про найщасливіші роки, постійно опікувався своїми дітьми, приділяв їм багато уваги, а старша дочка часто жила з батьком.

Знав собі ціну, не опускався до пустопорожніх розмов, у спілкуванні був коректним, володів даром дотепно відповісти на несправедливі закиди, навіть свого керівництва. Згадував, як його, ще молодого дослідника, завідувач відділу «виховував» з приводу того, що він дозволив собі в преамбулі до матеріалів, зібраних в одному з сіл у Карпатах, написати «село не колективізоване», на що Антін Миколайович відповів: «Федоте Трохимовичу, ви ж мене відправили зібрати діалектні матеріали, якби ви мене були послали організувати колгосп, я був би його створив».

Щиро підтримував талановиту молодь у науці, безкорисливо ділився науковими ідеями з усіма, хто потребував, тішився науковими здобутками інших. Пам'ятаю, як прийшов підтримати мене на захисті кандидатської дисертації в тодішньому Київському педінституті. Вітаючи з успішним захистом, з гумором зауважив: «Зразу видно, що захищався вишівський дослідник, бо так міцно вхопив кафедру, що не відпустив її до самого кінця».

В науці про мову особливо цінував факт і аргументацію. В час, коли ми обговорювали тему моєї майбутньої дисертації, підкреслив: «Грунтовність докторської дисертації досягається або логічно й струнко побудованою теорією або скрупульозним опрацюванням великого за обсягом фактичного матеріалу». До своєї докторської дисертації був надмірно вимогливим, якщо можна так висловитися, все відкладав її захист на пізніший час, доопрацьовуючи ті чи інші проблемні питання. Добре пам'ятаю, як на початку 1989 року під час моєї чергової поїздки до столиці я завітав до його ошатного помешкання і ми до пізньої ночі розмовляли на найрізноманітніші теми. Згадую, як Антін Миколайович скаржився на обмежений доступ до наукової літератури, в тому числі й діаспорної українки, показував мені відзняту на фотоплівку працю К. Кисілевського «Надпрутський говір», таємно переправлену йому з Канади. Мова зайшла й про його докторську дисертацію, і я, добре знаючи ступінь її готовності та його самокритичність і прискіпливість, заговорив про зволікання з поданням до захисту, на що він витягнув із шухляди письмового стола об'ємний рукопис праці з численними доповненнями, вклейками, правками від руки і сказав: «Ось завершений остаточний варіант». Залишалось передрукувати його начисто і захистити. Та не судилось... Це була наша остання зустріч. Казав, що почувається не найкраще і збирався лягти ненадовго в лікарню поправити здоров'я. Домовились, що коли наступного разу приїду, (я мав передати йому якісь матеріали з Івано-Франківська), а він ще не вийде з лікарні, то їх я залишу в його поштової скриньці, що я й зробив, але не знаю, чи ті папери потрапили до Антона Миколайовича, бо десь так через тиждень після мого повернення з Києва прийшла зовсім несподівана звістка про передчасну смерть.

Поховали ми Антона Миколайовича на сільському цвинтарі в його рідних Доброводах на Збаражчині холодного зимового дня 1989 року з надією, що його ґрунтовні наукові дослідження стануть помітним унеском в українське й слов'янське мовознавство й гідно слугуватимуть їм. Добрим пошануванням світлої пам'яті вченого стало б віднайдення й опублікування його незахищеної докторської дисертації як монографії.

Завершуючи цю скромну силвету-спомин, зауважу, що я мав за щастя багато років знатися з цією прекрасною людиною, талановитим лінгвістом, неординарною особистістю, спілкування з ним – це для мене справжня життєва й наукова школа, і мені його не вистачає дотепер.